

Kur'an'ın Anlaşılması Üzerine Mülâhazalar

Recommendations on Understanding The Qur'an

ŞEMSETTİN IŞIK*

Geliş ve Kabul Tarihi: 15.10.2021 / 06.11.2021

Öz: Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'i daha önce vahiy yoluyla babaları uyarılmayan kimselere ve onların şahsında kıyamete kadar geçerli olmak üzere, bütün milletlere evrensel nitelikli son bir çağrı olarak göndermiştir. Bu bağlamda vahyin ilk muhatapları ve yaşadıkları bölge, uygulama alanı olarak seçilmiştir. Hâliyle fikrî ve fiilî inşaya da burada başlanılmıştır. Bu itibarla her peygambere kendi kavminin diliyle vahyedilme geleneği, aynı şekilde devam etmiş ve son elçiye de kendi dili olan Arap dil malzemesi ile hitap edilmiştir. Tabiatıyla her dilin kendisine has hususiyeti olduğu gibi Arapçanın da şahsına münhasır bir üslûp ve beyan özelliği bulunmaktadır. Dolayısıyla onun bu yönü, lafız ve mânâ ilişkisi açısından da büyük bir önem taşımaktadır. Bundan dolayı onun doğru anlaşılması için söz ve bağlama arka plan eşliğinde bir bütün olarak bakılması gerekmektedir. Biz de bu çalışmada bu hususlardan bazılarını muhtasar bir şekilde temas edip dikkat çekmek istedik.

Anahtar Kelimeler: Dil, Arapça, Hitap, Beyan, Bağlam.

* Doç. Dr. | Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi,
semsettinisik@gmail.com | ORCID: 0000-0001-8872-801X.

Abstract: Almighty Allah has sent the Qur'an as a final universal call to those whose ancestors were not warned by revelation before, and to all nations that will be valid in their own personalities until the Day of Judgment. In this context, the first addressees of the revelation and the region where they lived were chosen as the application area. As a matter of fact, the intellectual and actual structuring started from here. In this respect, the tradition of revelation in the language of his tribe continued in the same way for every prophet and the last messenger was addressed with his own language, Arabic language. Naturally, just as every language has its own characteristics, Arabic has its own style and expression. Therefore, this aspect is of great importance in terms of style-meaning relationship. Therefore, in order to understand correctly, it is necessary to look at the word and the context as a whole, accompanied by the background. In this study, we wanted to draw attention to some of these issues.

Keywords: Language, Arabic, Address, Description, Context.

Giriş

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'i Arapça olarak göndermiştir.¹ Dolayısıyla son Peygamberinin dil malzemesi kullanılmış ve durumun gerektirdiği şekilde muhatabın idrak seviyesine göre hitapta bulunulmuştur. Böylece iletişim, zengin ve güçlü tutularak eşsiz bir muhteva ve uygun bir üslûp meydana getirilmiştir.²

Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim, mümine hitap ederken, aynı zamanda münkirin de dikkatini çekmiştir. Münkiri uyarma esnasında da mümine müjdelere sunmuştur. Yine aynı şekilde genel ifadeler kullanırken, ilim ve fikir sahiplerini düşündürmüştü; âlime söylerken, cahile dinletmiş; geçmişten bahsederken, geleceğe işaret etmiştir. Bugünü tasvir ederken, yarını anlatmış; en sade ve basit görülen şeylerden, en yüksek hakikatlere götürmüştür. Bunların yanında gayb âleminde söz ederken, dünya âlemini de ihmal etmemiştir. İnsandan bahsettiği sırada, onun dünya ve ahiret hayatına doğrudan ya da dolaylı olarak değinmeden geçmemiştir. Böylece onun zihin dünyasına ve düşünmesine uzanan zengin bir dil kullanmıştır.³

Bu dil, adeta çeşitli rayıhalı çiçeklerden ölçülü ve son derece mütenasip bir buket gibi hazırlanmış ve her türlü anlatım tarzı gerek edebî çeşitlilik ve gerekse konular bakımından çok dengeli bir şekilde yerleştirilmiştir.⁴ Böylece o, âlimlere olduğu kadar, onun dışındakilere de hitap etmiş ve muhataplarının doğru anlamalarını sağlayacak bir üslup ve anlatım dili kullanmıştır.

Bu sayede avamdan olanlar satıhtaki ilk mânâyı; aydınlar derinlikteki muayyen bir mânâyı; ihtisas ehli de mânânın köklerinin çoğunu anlamış, hatta bunlara yeni şeyler ekleyerek sonraki nesillere aktarmıştır. Dolayısıyla okunan aynı ayetlerden, herkes kendi konumuna göre çeşitli mânâlara ulaşmıştır. Bu da Kur'an-ı Kerim'in, belli bir sınıf ve dinî zümrenin kitabı olmadığını; tam aksine çeşitli mertebelerde ilmî istidat ve kuvvete haiz kişilerin, hatta birbirine zıt sosyal statü ve ekonomik durumlarda hayatını sürdürenlerin kitabı olduğunu tescil etmiştir. Bu

¹ Taha: 20/113.

² bk. Şemsettin Işık, *Geçmişten Günümüze Kur'an'ı Anlama ve Yaşama Önündeki Engeller*, Nuhbe Yayınları, Ankara, 2020, s. 112.

³ bk. M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Yayınları, İstanbul, 1992, 1/9.

⁴ bk. Sadık Kılıç, *Kur'an Dilindeki Sonsuz Mucize*, Gelenek Yayınları, İstanbul, 2003, s. 56.

bakımdan o, bir yandan sokaktaki insanın zihin dünyasına etki ederken, diğer yandan da elit tabakaya hitap etmiştir. Yine bir edebiyatçıya olduğu kadar, bir hukukçuya; bir ekonomiste olduğu kadar, bir askerî strateji uzmanına; bir yerbilimciye olduğu kadar, aynı şekilde bir gökbilimciye; mikro düzeyde varlıkla ilgilenene olduğu kadar, makro düzeyde alaka gösterene de ilham kaynağı olmuştur.⁵

Hülasa halisane bir şekilde kendisiyle muhatap olan herkesin zihin ve gönül dünyasının mamur olmasına katkı sağlamıştır. Zira o, okumaya doymadığı; çokça tekrarlanmasının bıktırmadığı; hayretlere düşüren mümtaz yönlerinin hiçbir zaman bitip tükenmediği⁶ mûciz bir kitap olma özelliğine haiz kılınmıştır. Dolayısıyla onu anlama ve mesajını hayata uygulama gayreti, imkânlar ölçüsünde her zaman ve zeminde devam etmiştir.

1. Kur'an'ın Üslûbu Üzerine Mülâhazalar

Kur'an-ı Kerim'i doğru anlama üzerine yapılan ilk çalışma, sahabenin Peygamber'e (s.a.v) kapalı gördükleri ayetleri sormasıyla başlamıştır. Daha sonra onların halefi olan tabiin ile hız kazanıp, tedvin ve tasnif çalışmalarıyla devam etmiştir. İlerleyen zamanlarda gelen nesiller de bu kültürel mirasın üzerine yenilerini ekleyerek kitaplar yazmış ve kendilerinden sonra gelecek olanlara köklü bir miras bırakma gayreti içinde olmuşlardır. Böylece Kur'an-ı Kerim'e dair yapılan usûl ve muhteva yönünden anlama ve anlamlandırmaya yönelik çalışmalar, günümüze kadar bu minval üzere sürüp gelmiş ve kıyamete kadar da artarak devam edecektir.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de Arap dili ve edebiyatında yer alan bütün anlatım sanatlarına yer vermiş ve konu farklılıklarına rağmen, edebi üstünlüğünü daima korumak suretiyle kelimeleri hem tek başına hem de içinde yer aldıkları cümlede lafız ve mânâ yönünden tam bir uyum içerisinde kullanmıştır. Bununla beraber fesahat ve belagat açısından da

⁵ bk. Kılıç, *Kur'an Dildeki Sonsuz Mucize*, s. 55.

⁶ bk. Muhammed b. İsa et-Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, (Tah. ve Ta'lik: A. Muhammed Şakir ve Ark.), Şeriketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Nânî el-Halebî, Mısır, 1975, Sevâbü'l-Kur'ân 14, 2908.

Arap ediplerinin erişemeyeceği bir üstünlüğe sahip kılmış; ona nesir ve şiir dışında farklı bir üslûp kazandırmıştır.⁷

Böylesi çok yönlü bir icaza sahip olan bu kitabı doğru bir şekilde anlamının temel yapı taşları arasında, usul ve üslûp bilgisi de kendisine has bir yer edinmiştir. Zira ayetleri anlama ve anlamlandırmada lafız ve delâlet ilişkisi, mânânın tayin ve tespiti için büyük bir önem arz etmiştir. Bu da genel çerçeveyi belirleyen usûl (metodoloji) bilgisiyle sıkı sıkıya ilişkili olduğu için “usûl, esastan önce gelir” prensibinin vazgeçilmez bir kural hâline gelmesine yol açmıştır.

Şunu da ifade etmek gerekir ki dil, sadece yalın anlamda dilbilgisi kurallarından ibaret olan bir iletişim vasıtası değildir. O, aynı zamanda toplumsal hayata ait değerleri içinden aşkına, sanattan ahlaka kadar pek çok şeyi geçmişten devreden kültürel miras eşliğinde şekillendiren kollektif bir üründür. Bundan dolayı ait olduğu toplumlar tarafından sürekli olarak geliştirilebilme özelliğine sahip olan ortak bir payda oluşturmaktadır. Böylece o, bir taraftan duygu ve düşünceyi ifade etmede kullanılan bir araç; diğer yandan toplumları uyarma görevi verilen peygamberler ile Allah arasında iletişim sağlayan bir vasıta. Bu da onu her hâlükârda fonksiyonel bir unsur kılmıştır.

Rahmeti gereği peygamber göndermediği toplum ya da toplumlara asla azap etmeyeceği⁸ teminatında bulunan yüce Allah, iletişim kurarak tarihine müdahale etmek istediği toplumun dilini⁹ ve onun kültürel değerlerini vahiy dilinde malzeme olarak kullanmıştır. Böylece bu husus, ilahî hitabın özünde muhataplar tarafından anlaşılabilme ve onlarla olan ilişkiyi canlı tutmada süregelen bir sünnetullah olmuştur. İşte bundan dolayı Kur'an-ı Kerim'de de Arap dil malzemesine yer verilmiştir. Muhataplara iletilmesi istenen mesajın özünün kavranmasına katkı sağlanması için takrir (anlatıma) ve beyana akıcılık kazandırılmıştır. Bunun için muhkem, müteşabih, mücmel, mübeyyen, müfesser, kıssa, mesel, teşbih, istiare gibi birçok edebî sanat ve ifade biçimi kullanılmıştır. Bu da verilmek istenilen hususları, muhatabın idrak seviyesine göre aktarılıp kavratmada ve kurulan diyalogun canlı tutulmasında önemli

⁷ bk. Yusuf Şevki Yavuz, *İcâzü'l-Kur'ân* maddesi, TDVİA., İstanbul, 2000, 21/404.

⁸ İsrâ: 17/15.

⁹ İbrahim: 14/4.

bir rol oynamıştır. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim, fert ve toplum tarafından anlaşılıp uyulması istenilen ilahî hitabın omurgasına ait hususları muhkem veya muhkemât diye isimlendiren bir üslup ile vermiştir.

Söz konusu ifade biçimleri arasında yer alan muhkem veya muhkemât, açıklamaya ihtiyaç duyulmayan ve tek bir yorum dışında başka yorumlara elverişli olmayan emir ve yasaklar gibi hususları beyan etmek için kullanılmıştır. Fakat insan idrakince kavranması zor olan cennet ve cehennem gibi müşahede âleminin dışında kalan ve duyu organları ile keyfiyeti zabt-u rabt altına alınamayan inanç esasları ise, farklı yorumlara imkân vermesi sebebiyle bir çeşit dolaylı anlatım biçimi olan müteşabih üslubuyla verilmiştir. Yani muhkem gibi nesnesi doğrudan doğruya anlaşılır bir dil ile ortaya konulmamış olduğu için başka bir şeye benzetilmek suretiyle verilmiştir. Bundan dolayı insan idraki, tecrübe âleminde yer almayan bu gerçeklerin küçük bir dilimini ihata edebilmiş ve bunu da farklı şekillerde yorumlamaktan geri kalmamıştır.

Kur'an-ı Kerim'de, muhkem ve müteşabih beyan üslûbu oldukça sık kullanılmıştır. Bu sayede muhatabın gayb âlemine uzanması ve ona yönelmesi amaçlanmıştır. Böylece müteale (aşkına) doğru bir yöneliş olmuş ve bu sayede teşbih yoluyla müşahede âlemine de bir sıçrama yapılmıştır. Aynı şekilde müşahede alanına ait dil olan malzemesi, gaybî konuları anlatmada müracaat edilen bir vasıta olmuştur. Mesela “*Allah'ın eli, onların eli üzerindedir*”¹⁰ mealindeki ayette yer alan anlatım tarzı, bizi müşahede âleminden tecrit ederek (soyutlayarak), müteâle (aşkına) ve gayb alanına taşımaktadır. Çünkü söz konusu olan “el”, müşahede âleminde bulunan hiçbir ele benzememektedir. Dolayısıyla göz onun şeklini, boyutlarını idrak edip sınırlandıramamaktadır. Bu da sonlu alandan sonsuz alana geçmenin gereğini ortaya koymuş bulunmaktadır. Böylece Kur'an-ı Kerim'de yer alan müteşabihat, başka şekilde kavratılması mümkün olmayan gaybî birçok ifadenin aktarılma biçimi olmuştur. Bu sayede mücerred (soyut) veya karmaşık birçok olgu, biçimlendirilerek teşbihi bir anlatım ile muhataba çok daha rahat bir şekilde aktarılma imkânı bulmuştur. Haliyle bu da vahiy dilinde insanın birebir muhatap alınması ve onun dil malzemesinin kullanılmasıyla mümkün olmuştur. Aksi halde gaybî konularda müteşabih anlatımdan

¹⁰ Fetih: 48/10.

uzaklaşırsa, bir taraftan teşbihî; diğer bir taraftan da tenzihî dile geçilmiş olur. O zaman her iki dilde, gaybî konuları tam olarak aktarım kavratma mümkün olmayacaktır. Söz gelişi Allah'ın zâtı söz konusu olduğunda ya O'nu varlıklar seviyesine indirme (teşbih) ya da nitelerken adeta olmayan bir şeyi tanımlıyormuş gibi bir duruma, tenzihe gitme durumu söz konusu olacaktır.

Oysaki müteşabih anlatım sayesinde hem düşünce ve ifade biçimine bir zenginlik kazandırılmakta hem de muhataplarla canlı ve samimi bir diyalogun kurulmasına fırsat verilmektedir. Böylece muhataplar durağan bir anlayıştan uzaklaşarak, düşünen ve gelişen bir anlayış içinde hareket noktaları aynı, neticeleri ayrı yorumlar elde etme imkânı bulmuştur.

Tabii ki, Kur'an-ı Kerim'de yer alan ifade biçimleri, sadece söz konusu edilenlerden ibaret bulunmamaktadır. Arap dil malzemesinde yer alan diğer hususları da içermektedir. Bundan dolayı onun mesajını doğru anlamak için kullandığı dile ait örfün arka planını göz ardı etmemek gerekir. Bunun için vahyin ilk muhatapları tarafından kullanılan dil ve anlayışı, daha sonra dile kazandırılmış olan ilave ve anlayıştan ayıklamak icap etmektedir. Ancak bu durumda mecaz ile hakikat, kıssa ile mesel birbirine karıştırılmamış ve içerdikleri mesajlar da bu sayede doğru bir biçimde kavranılmış olacaktır. Böylece kıssa ve mesellerde yer alan olayların tarihî gerçekliğini tartışmaktan sıyrılıp, onların gösterdiği hedef ve motivasyon ortaya çıkarılmış olacaktır.¹¹ Bu sayede "güneşin doğduğu yer"¹² ve "battığı yer"¹³ gibi ifadelerin yer aldığı kıssalar, coğrafik ve astronomik yorumlardan daha ziyade, onun edebî bir anlatım sanatı olarak algılanmasına imkân bulmuş olacaktır.

Şurası unutulmamalıdır ki Kur'an-ı Kerim, kıyamete kadar gelecek olan bütün zaman ve mekânlardaki toplumlarının bütün katmanlarına hitap etmektedir. Dolayısıyla bu da ilk muhatapların doğru anlamalarını sağlayan bir üslup ve anlatım şekliyle yapılmıştır. Bu sayede onları dili ve üslubuyla verilen çeşitli mesajlardan ve onlardan çıkarılan hayat

¹¹ Geniş bilgi için bk., Ali Soylu, *Kur'an'da Rol Model Olarak Anlatılan Bir Grup Genç: Ashâb-ı Khef*, İslam Modernite ve Gençlik, (ed. S. Kara, S. Aybey, T. Aşirov), Ankara: İlahiyat, 2021, s. 139-142.

¹² Khef: 18/90.

¹³ Khef: 18/86.

biçiminden, maddî ve manevî açıdan her zaman dikkate alınacak bir ön model inşa edilmiştir.

2. Kur'an'ın Tarihsel Bağlamı Üzerine Mülahazalar

Kur'an-ı Kerim'i doğru anlamak için onun şekillenme sürecindeki tarihî arka planını da göz ardı etmemek gerekmektedir. Zira egemen yapının ve kültürel mirasın, canlı ve sürekli değişen olgudan bağımsız bir varlığı bulunmamaktadır. Yani kültürel miras, toplumun öncelikli ihtiyaçlarına uygun olarak ortaya çıkan yorumların tamamını yansıtmaktadır. Bundan dolayı onu, değişmez niteliğe sahip görünen akidevî nazariyat, evrensel gerçeklerin dışında kalan tarihî olaylar ve çevre gibi bir takım faktörler eşliğinde değerlendirmek gerekmektedir. Nitekim bu husus, ilk muhatapların vahiy-olgu anlayışlarında belli bir yer tutmuştur. Bundan dolayı bu da daha sonraki dönemlerde, çağın ihtiyaçlarına göre yeniden yorumlamada mihenk olmuştur.

Kur'an-ı Kerim, edebî güzellikler sergilemesi yanında, lafız ve mânâya olan vurgusuyla da muhtevaya yönelik bir takım hususiyetler içermektedir. Zira o, gerek metin ve gerekse tarihsel verileriyle bir bütün olarak muhataplarına hitap etmektedir. Bunları doğru anlamının en sağlam güvencesi de onun teşekkül döneminde olaylarla olan irtibatının bilinmesi olmaktadır.

Bir dilsel yapı olarak vücut bulan nassın kültür ve olgu ile olan ilişkisi incelenirken, aşkın varlıktan başlayarak sırasıyla onun elçisi ve tezahür eden vakıya kadar uzanan bir diyalektik işletilmelidir. Sözcüğü Kur'an-ı Kerim'in neden 'tedrici olarak indirildiği sorusu ortaya konulurken, Allah'ın onu toptan bir defada indirip indirmemesi',¹⁴ Peygamber'in (s.a.v) onu ezberleyip ezberleyememesi gibi noktalardan daha ziyade, bu gerçeğin nas ile olgu arasındaki irtibatta aranması gerekmektedir. Zira emir, nehiy, tehdit, meydan okuma, müjde ve geçmiş toplumlar hakkında verilen haberler, çok sıkı bir şekilde olgularla ilişki içine girmiş bulunmaktadır. Söz gelişi 'namazı kılınız' emrinin yerine gelmesi için gerekli şartların tahakkuk etmesi icap etmektedir. Çünkü Yüce Allah, ezelde kendi kendine konuşmamış; konuştuğu da bir mas-

¹⁴ bk. Furkan: 25/32.

lahata yönelik olmuştur. Aksi halde böyle bir durumun vücut bulması, elbette muhaldir.

Geleceğin hareket olarak varlığı, daha doğrusu gelecekteki olay ve insan fiillerinin teşekkül ediş biçimlerinin daha önceden belirlenmiş olması, zorunlu olarak işlenmesi gereken olaylar zincirinin halkalarını oluşturmamaktadır. Bunlar, ilm-i ezelinin tayin ve sınırlandırması çerçevesinde değerlendirilmesi gereken cinsten şeylerdir. Aksi takdirde tarih, önceden planlanan olaylar dizisinin üst üste ortaya çıkan resimleri olarak kabul edilmiş olacaktır. Bu da bizim yeniliği ve değişikliği irade etme imkânımızın olmaması demek olacaktır. Durum bu şekilde açık olmasına rağmen, takdir veya kader ile ilgili yazılıp söylenen bir takım şeyler, daha ziyade tahmini yorumlar etrafında şekillendirilmektedir.

Aslında Allah'ın vahiy yoluyla tarihe müdahalesi, rahmeti gereği bütün insanlara yönelik¹⁵ hür ve dinamik bir dokunuştur. Bu husus, vahyin indiği süreç esnasında Allah-insan ve Allah-kâinat ilişkisi çerçevesinde cereyan etmiştir. Peygamber'in (s.a.v), müminlerin ve inkârcıların ortaya koydukları çeşitli tavırlar, hatırlatılıp yeniden inşa edilmesi istenilen hususların şekillenmesinde önemli derecede rol oynayan unsurlar arasında yer almıştır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'in teşekkül süreci esnasında Peygamber (s.a.v) ve ashabının karşılaştığı çeşitli olaylar ve bunlara karşı takınılan tavırlar, zaman zaman çeşitli biçimlerde vahye konu olarak yansımıştır. Bu da aynı tarih diliminden temel mesaj aynı; teferuatı ayrı birçok ilahî hitabın vuku bulmasına neden olmuştur. Sözü gelişi Mekke'deki katı direniş olmasaydı, beklide hicret ve savaşlar olmayacak ve kişisel hatalardan dolayı meydana gelen Uhut mağlubiyetine dair hususlar da vahiyde yer almayacaktı. Belki de Yüce Allah'ın beyanı daha farklı olacaktı. Elbette bütün bunlar, ilahî hikmetin bir parçası ve tezahürü olarak düne, bugüne ve yarına farklı şekillerde mesajlar sunmaktadır.

Bu durum, Kur'an âlimleri tarafından farklı şekillerde yorumlanmaya sebep olmuştur. Bunlardan bazısı nas, olayları belirler derken, bazısı da olgu, vahiy sürecinde nassı, daha sonraki dönemlerde de nas, olguyu

¹⁵ Ali Soylu, *Bir Meslek Olarak Din Hizmetlerinin Kur'ânî Referansları*, ZBEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, Aralık 2020, 7 (2): s. 395.

şekillendirir demiştir. Aslında ileri sürülen bu görüşler, birbirinin muarızı olmaktan öte, mütemmimi gibi bir mahiyet arz etmektedir. Yani teşekkül sürecinde nas ile olgunun karşılıklı ilişkisi, teşkil sürecinde de tek yönlü nas olgu ilişkisi olarak tezahür etmektedir. Bunu, en açık bir şekilde ayetlerin birbiriyle olan ilişkileri ve tarihî arka planları ortaya koymaktadır.

Gerçi nas ile olgu arasındaki ilişkiyi doğru kavramaya yönelik olarak yapılan nasih-mensuh ve esbab-ı nüzul alanlarındaki çalışmalar, büyük bir fonksiyon icra etmişlerse de henüz tam olarak kemal noktaya ulaşmış bulunmamaktadır. Bunun için çeşitli rivayetlerden oluşan karmaşık bir malzemedен, her hangi bir konuda senaryo üretiminde kurgu hatasına düşmemek her zaman mümkün olmamaktadır. Söz gelişi zekâtın kimlere verileceğini belirten ayetten¹⁶ daha önce onu farz kılan emirlerin Mekke’de inmesi ve uygulamasının da Medine’de olması, sadece bunlardan bir tanesini oluşturmaktadır. Bu durumda her iki beyanın doğru olması da oldukça zor görünmektedir. Bunun mümkün olması için nassın oluşum döneminde olgu ile girdiği ilişkinin tekrar vücut bulması icap etmektedir. Zira olaylar, birbiriyle bazı noktalarda çeşitlilik arz etmektedir. Nas ise, belirlenmiş ve olup bitmiştir. Fakat dil yapısı gereği, genelleme ve soyutlama gibi manevralara imkân vermektedir. Haliyle nassın yeni olayları kapsamı için ya kendi bünyesinde ya da tarihsel bağlamda bir veriye dayanması icap etmektedir. Bu bağlamda her hangi bir sıkıntı bulunmamaktadır. Nitekim o, her ne kadar ortaya çıkan yeni olaylara doğrudan doğruya hitap etmiyor gibi görünse de illetler bağlamında her zaman aralarında bir ilişki kurma imkânı bulunmaktadır.

Sonuç

Yüce Allah, rahmeti gereği yeryüzünde insanların tarih yapış şekillerine müdahale etmiş ve onlara her iki âlemde rahat bir şekilde yaşamaları için uyarılarda bulunmuştur. Bu husus, ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem ile başlamış, onun çeşitli bölgelere dağılan nesline uygun bir şekilde artan bir sayıda devam etmiştir. Bu ilahî gelenek, son bir kez daha Hz. Muhammed ile evrensel boyutta tekrarlanmıştır. Dolay-

¹⁶ Tevbe: 9/60.

sıyla yapılan bu son çağrı da aynen daha öncekilerde olduğu gibi Peygamberinin dili olan Arapçayla olmuştur.

Arap dil malzemesini kullanan Kur'an-ı Kerim, ona yeni bir veçhe kazandırmış ve onunla muarızlarına meydan okumuştur. Böylece onu, lafız ve mânâ yönünden zengin muhteva ile cevâmiu'l-kelim olarak zirveye taşımıştır. Elbette böylesi bir özelliğe sahip olan ilahî kelâmın anlaşılması için bir takım dil ve mânâ inceliklerine vakıf olmak gerekmektedir. Bundan dolayı başta onun ilk muhatapları olmak üzere, aşırı derecede bir gayret sarf etmiştir. Tevarüs eden bu anlayış, bütün zamanlarda ve mekânlarda artarak devam edip gelmiştir. Aynı şekilde kıyamete kadar da devam edip gidecektir. Çünkü onun düne olduğu gibi bugüne ve yarına da söyleyecek sözü ve vereceği mesajı bulunmaktadır.

Yaratıcı ile kulu arasında şekillenen bu kitabın, doğru anlaşılıp yaşanabilmesi için tarihi arka plan eşliğinde lafzın mânâyâ olan delaletine azami derecede dikkat edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Işık, Ş. (2020). *Geçmişten Günümüze Kur'an'ı Anlama ve Yaşama Önündeki Engeller*, Nuhbe Yayınları, Ankara.
- Kılıç, S. (2003). *Kur'an Dilindeki Sonsuz Mucize*, Gelenek Yayınları, İstanbul.
- Soylu, A. (2020). *Bir Meslek Olarak Din Hizmetlerinin Kur'ânî Referansları*, ZBEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, Aralık, 7 (2).
- Soylu, A. (2021) "Kur'an'da Rol Model Olarak Anlatılan Bir Grup Genç: Ashâb-ı Kehf," *İslam Modernite ve Gençlik*, ed. Seyfullah Kara, Salih Aybey, Tahir Aşirov. 139-154. Ankara: İlahiyat.
- Tirmizî, Muhammed b. İsa. (1975). *Sünenü't-Tirmizî*, (Tah. ve Ta'lik: A. Muhammed Şakir ve Ark.), Şeriketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Nânî el-Halebî, Mısır.
- Yavuz, Y. Ş. (2000). *İ'câzü'l-Kur'ân Maddesi*, TDVİA., İstanbul.
- Yazır, M. H. (1992). *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Yayınları, İstanbul.